

2. Studier i Sverige

Tomas och Susanna

Tomas går andra året på gymnasiet i Litauen och vill gärna fortsätta på universitetet. Han vill gärna studera på ett universitet i Sverige har redan börjat fundera på vad han skulle vilja läsa. Han sätter sig vid datorn och börjar surfa runt och läsa om olika kurser och program som ges på olika svenska universitet och högskolor. Han bestämmer sig för att ta kontakt med den svenska tjejen Susanna som han lärde känna genom Patrik och höra med henne om hon bestämt sig för vad hon ska plugga efter gymnasiet.

Tomas: Hej Susanna! Hur är läget?

Susanna: Hej Tomas. Det är bra med mig. Hur är det med dig?

Tomas: Det är bra med mig. Jag började googla på kurser och program som ges vid svenska högskolor och universitet. Jag har sådan lust att åka till Sverige och studera när jag har gått ut gymnasiet. Jag förstår inte riktigt skolsystemet och skillnaden mellan grundskola, gymnasium och högre utbildning. Jag tycker att det är särskilt krångligt att förstå skillnaden mellan gymnasiet och högskolan. Det verkar som att man läser program och kurser i båda. Kan du förklara för mig hur det fungerar?

Susanna: Ja, det kan jag väl göra. Har du bestämt för vad du ska plugga för ämne?

Tomas: Plugga?

Susanna: Det betyder studera, att läsa på universitet. Det är ett slangord som man ofta använder när man pratar om att studera.

Tomas: Okej, plugga var ett bra ord. Nej, jag har inte bestämt mig för vad jag vill plugga men jag funderar på att läsa ekonomi. Men jag undrar om jag har rätt förkunskaper. Jag gick in på en svensk gymnasieskola och tittade på vad de läser på sitt ekonomiprogram. Jag blir lite förvirrad. Hur fungerar egentligen skolsystemet? Ni verkar läsa bara tre år på gymnasiet. Är det så Susanna?

Susanna: Det är egentligen ganska enkelt. Vi går nio år i obligatorisk grundskola som är uppdelad i tre stadier: lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet. Man går tre år i varje stadium. I Sverige börjar man i grundskolan det år man fyller sju år och slutar det år man fyller sexton. När man går i nionde klass kan man söka in på gymnasiet som är frivilligt. Man kan också göra uppehåll efter grundskolan och söka in på gymnasiet senare, fast inte hur sent som helst. För att gå i det vanliga gymnasiet måste man påbörja gymnasiestudierna senast det år man fyller 20. Inom gymnasieskolan finns det både högskoleförberedande program och yrkesprogram, men alla är treåriga. Trots att det är frivilligt går de flesta ungdomar gymnasiet. Det är svårt att få jobb direkt efter nian och man måste ha gymnasiet för att kunna plugga på universitetet.

Tomas: Men om man inte vill plugga på universitetet då, måste man ändå gå gymnasiet? Och vad gör de som kommer på att de vill gå gymnasiet efter att de fyllt 20?

Susanna: Nej, som jag sa är gymnasiet frivilligt. Man behöver inte gå där men det finns många yrkesutbildningar på gymnasienivå som till exempel frisör. De som inte vill läsa vidare går ofta ett yrkesprogram på gymnasiet. Det är ett sätt att komma in

på arbetsmarknaden lite lättare. Och för vuxna som vill läsa in gymnasiet finns det särskild vuxenutbildning.

Tomas: Det låter ganska likt det litauiska skolsystemet. Vi går lika många år i skolan. Det jag inte förstår är varför vi går i olika årskurser på gymnasiet fast vi är lika gamla. Du sa förra gången vi pratade att du går första året på gymnasiet. Jag går ju andra.

Susanna: Det kan ha att göra med uppdelningen mellan grundskola och gymnasium, den kanske skiljer sig mellan Sverige och Litauen. Hur många år går ni på gymnasiet i Litauen?

Tomas: Fyra år.

Susanna: Okej, då är det förklaringen. Vi går tre år.

Tomas: Aha, nu förstår jag. I Sverige börjar ni gymnasiet efter nian och i Litauen börjar vi gymnasiet efter åttan. Det innebär att vi är lika gamla när vi slutar gymnasiet, 19 år. Eller hur?

Susanna: Precis.

Tomas: Ska du plugga på universitetet efter gymnasiet och vet du i så fall vad?

Susanna: Ja, jag tror att jag ska fortsätta att plugga efter jag har gått ut. I så fall vill jag plugga språk och kommunikation.

Tomas: Okej, det låter kul! Går det att läsa det i Linköping, vid Linköpings universitet?

Susanna: Ja det gör det. Men jag ska inte plugga i Linköping. Jag vill röra på mig lite. Jag tänker plugga i Lund.

Tomas: Jag var inne på Lunds universitets hemsida. Det verkar jättetrevligt med många intressanta utbildningar. Jag kanske också ska söka något där.

Susanna: Gör det om du vill.

Tomas: Gillar du att plugga på gymnasiet?

Susanna: Både och. Jag gillar vissa ämnen men inte alla. Jag gillar språk så alla språkämnen är roliga. Jag hatar däremot matte. Det skulle jag helst slippa läsa men det går inte för det är ett kärnämne.

Tomas: Vad betyder det?

Susanna: Det betyder att det ingår i alla gymnasieprogram och alla måste läsa ett visst antal poäng i ämnet.

Tomas: Jag tycker att matematik är roligt. Det är därför jag funderar på att plugga ekonomi på universitetet. Det skulle vara bra eftersom jag gärna vill arbeta på vårt familjeföretag efter studierna.

Susanna: Jaha.

Tomas: Men du, jag är intresserad av att veta lite mer om vilka ämnen man läser i den svenska skolan.

Susanna: Oj, det är många det, jag måste kolla på nätet. Du menar grundskolan va?

Tomas: Ja just det.

Susanna: I grundskolan är det obligatoriskt att läsa 16 olika ämnen. Det är bild, engelska, hemkunskap, idrott, matematik, musik, biologi, fysik, kemi, geografi, historia, religionskunskap, samhällskunskap, slöjd, svenska och teknik. Det finns också så kallade tillvalsämnen. Tillvalsämnena är valfria och du kan välja olika inriktningar. Moderna språk är en inriktning. Med moderna språk menas språk som spanska, franska och tyska. Engelska räknas inte till moderna språk. Engelska är obligatoriskt. Att läsa moderna språk är däremot frivilligt. Förut läste väldigt många minst något modernt språk men i och med engelskans dominans har intresset för att lära sig andra främmande språk minskat bland unga. Idag är det många som väljer idrott eller något estetiskt ämne som tillvalsämne istället för moderna språk. För elever med invandrarbakgrund finns förresten möjlighet att läsa modersmål som tillvalsämne. Så om du gick i svensk grundskola skulle du kunna läsa litauiska.

Tomas: Ni läser ungefär samma ämnen i skolan som vi gör. Fast vi har inte modersmål som tillvalsämne, det beror nog på att vi knappt har några invandrare. Det finns i och för sig en del ryssar och polacker i Litauen men elever som kommer från ryska och polska familjer kan själva välja om de vill gå i en litauisk, rysk eller polsk skola.

Susanna: Okej. Det innebär alltså att de som väljer en polsk eller rysk skola läser alla ämnen på polska respektive ryska?

Tomas: Ja så är det.

Susanna: Jaha, det är inte så vanligt i Sverige. Det finns i och för sig friskolor som engelska, franska och tyska skolor där man läser många ämnen på det främmande språket. I den vanliga svenska skolan läser man nästan alla ämnen på svenska. Här står det också att man ibland gör undantag för invandrade elever som inte hunnit lära sig så mycket svenska. De kan ibland få läsa till exempel matematik på arabiska eller tigrinja. Vi har väldigt många invandrare i Sverige vilket innebär att det finns många tvåspråkiga elever i den svenska skolan.

Tomas: Jaha, det har vi inte i Litauen.

Susanna: Hur det hos er då, är den litauiska skolan jobbig?

Tomas: Ja det är den. Vi har mycket läxor och många prov. De som är duktiga och pluggar ordentligt klarar sig bra. De som har svårt för sig eller inte pluggar ordentligt har svårare att klara sig. Det gäller också de som skolkar mycket och missar lektioner. De kommer efter.

Susanna: Brukar du skolka? Jag skolkar ibland från matten, men jag brukar se till att ingen kommer på mig.

Tomas: Hur gör du det?

Susanna: Jag brukar säga att jag ska till tandläkaren eller något sådant.

Tomas: Jaha, oj! Vad händer om de kommer på dig då?

Susanna: Då skulle min lärare ta kontakt med min mamma. Skolkar en elev väldigt mycket skickar skolan ut ett varningsbrev. Det gäller faktiskt också gymnasieelever, trots att gymnasiet är frivilligt. Det har att göra med det studiebidrag som staten delar ut till ungdomar som går gymnasiet. Studiebidraget är på lite drygt 1000 svenska kronor i månaden (år 2016) och för att få det krävs ganska hög närvaro i skolan. Om en elev skolkar för mycket är skolan skyldig att rapportera det. Eleven riskerar då att bli av med sitt studiebidrag.

Tomas: Jag brukar inte skolka alls. Jag varken vill eller vågar. Jag tycker att skolan är jätteviktig. Men du, det låter väldigt hårt det där med studiebidraget. Var kommer de pengarna ifrån?

Susanna: De kommer från CSN som betyder Centrala studiestödsnämnden och det är de som betalar ut studiestöd.

Tomas: Det låter väldigt generöst att få studiebidrag för gymnasiestudier. Det får inte vi. Men du, nu skulle jag vilja veta lite grand om ert betygssystem.

Susanna: Vi har en 6-gradig betygsskala från A till F men betygssystemet i Sverige brukar ändras ganska ofta. Det vi har nu infördes så sent som år 2011. Sedan hösten 2012 får vi betyg från årskurs 6. Det är också något som brukar ändras ganska ofta, gärna vid regeringsskiften. Olika partier har olika idéer om när det är lämpligt att börja med betyg.

Tomas: Vi får betyg från årskurs fem. Vi har en tiogradig betygsskala där betyget 10 är bäst och betyget 1 sämst. Hur värderas era betygssteg?

Susanna: Betygssteget A är bäst och E är sämst av de betyg som innebär godkänt, F betyder att man är underkänd. Vill man komma in på universitetsutbildningar med högt söktryck, till exempel läkarutbildningen och juristutbildningen, gäller det att ha högsta betyg i allt när man går ut gymnasiet.

Tomas: Så är det här också. Här är det också viktigt att välja rätt gymnasieprogram om man tänker sig att studera vidare på universitetet.

Susanna: Så är det för oss också. Eller det vill säga oftast räcker det med att du läser ett högskoleförberedande program där de ämnen som krävs för den universitetsutbildning du tänker dig ingår. Går du ett yrkesprogram brukar du behöva komplettera, det vill säga läsa in olika ämnen, för att gå vidare till högre utbildning.

Tomas: Hur många gymnasieprogram kan man välja på i Sverige egentligen?

Susanna: Oj det är många och det varierar ganska mycket. När jag skulle välja fanns det 18 nationella program att välja på, sex högskoleförberedande och tolv yrkesprogram.

Faktaruta 1: Yrkesprogram

Barn- och fritidsprogrammet
Byggprogrammet
El- och energiprogrammet
Fordons- och transportprogrammet
Handels- och administrationsprogrammet
Hantverksprogrammet
Hotell- och turismprogrammet
Industri tekniska programmet
Naturbruksprogrammet
Restaurang- och livsmedelsprogrammet
VVS- och fastighetsprogrammet
Vård- och omsorgsprogrammet

Högskoleförberedande program

Ekonomiprogrammet
Estetiska programmet
Humanistiska programmet
Naturvetenskapsprogrammet
Samhällsvetenskapsprogrammet
Teknikprogrammet

Tomas: Åh vad spännande! Ni har verkligen många program att välja mellan. Det var otroligt spännande att få veta hur den svenska skolan är uppbyggd. Nu vill jag bara veta lite mer om vilka skollov ni har. För ni har väl skollov?

Susanna: Såklart vi har, det har väl alla. Hade vi inte det skulle jag bli galen av skoltrötthet. Vårt skolår är upplagt så att höstterminen börjar kring mitten av augusti och slutar strax före jul. Då har vi jullov. Vårterminen brukar börja någon vecka efter nyår och fortgå till i mitten av juni. Då börjar sommarlovet. Vi har också en veckas höstlov, sportlov och påsklov.

Tomas: Jaså, har ni inga fasta datum för terminsstart? Vi börjar alltid den 1 september både i grundskolan, gymnasiet och på universitet och slutar ungefär i mitten av juni. Den 1 september är en högtid som firas och vi har inga lektioner då.

Susanna: Skolstarten firas inte som en högtid i Sverige. Det är en vanlig dag och vi har lektioner redan första dagen men skolavslutningar firar vi högtidligt.

Tomas: Det skulle kännas väldigt konstigt att börja plugga från första dagen. Men du, ni har verkligen många skollov. Vad är sportlov egentligen? Håller ni på med sport då?

Susanna: Ja, det gör många. Sportlovet brukar vara i slutet av februari. Då är det vanligt att även föräldrarna tar ledigt för att vara med sina barn. Min mamma och jag har varit flera gånger i Sälen i Dalarna. Det är en populär vintersportort. Vi åker skidor där.

Tomas: Ska ni dit i år?

Susanna: Nej, det ska vi inte. Vi ska till Kanarieöarna. Du, jag måste sluta nu. Jag fick plötsligt kraftig huvudvärk.

Tomas: Ok. Då hörs vi senare!

Susanna: Ja, det gör vi nog.

Tomas och Patrik

En lördagskväll får Patrik ett meddelande på chatten från Tomas. Patrik håller på att köpa tågbiljetter på nätet och har inte tid att svara. Då ringer Tomas upp och börjar prata.

Tomas: Hej Tomas! Läget?

Patrik: Jo, det är bra. Själv då?

Tomas: Det är bra med mig. Jag sitter och läser en bok om svensk nutidshistoria. Jag vill lära mig allt om hur den svenska välfärden byggdes upp. Vad gör du? Läser du också något om Sverige?

Patrik: Nej inte direkt. Jag köper tågbiljetter på nätet. Jag ska till Lund och fira valborg med min bror som pluggar där. När jag har tagit studenten ska jag också börja plugga där.

Tomas: Vad menar du? Ta studenten, blir du student då?

Patrik: Nej, det heter bara så när man går ut gymnasiet, man tar studenten då. Sedan när man pluggar på universitet är man student hela tiden.

Tomas: Du har alltså avklarat avslutningsexamina och ska söka till högskola, eller?

Patrik: Nej, vi har inga slutprov. Vi har prov under hela gymnasietiden istället. Om man får bra slutbetyg kan man söka till högskola och universitet. Om betygen inte är så bra kan man ta ledigt ett år och jobba eller resa och sedan kan man göra högskoleprovet. Får man bra resultat på högskoleprovet har man större chans att komma in på universitet och högskola även om betygen är dåliga.

Tomas: Jaså, vad bra. Vi måste ta flera slutprov i Litauen. Hur firar ni skolavslutningen då?

Patrik: Man firar det ordentligt. Man börjar redan i april med att ta på sig studentmössan.

Tomas: Vad? Studentmössa?

Patrik tar sats och beskriver så gott han kan, han anstränger sig för att få med alla fakta kring hur man firar studenten. Det är en vit mössa som man köper själv. På själva avslutningen väntar familjen utanför på skolgården och uppvaktar studenterna med blommor, blommor i band att hänga runt halsen och godishalsband. De håller upp plakat med foton på den som tar studenten. Det brukar vara roliga foton på den som tar studenten, ofta på när hen var bebis och kladdig eller naken. Sen åker man

på lastbilsflak, i öppna bilar eller andra fordon genom staden. Man smyckar fordonet med björkris och ballonger. Alla sjunger en sång som går såhär: "För vi har tagit studenten, för vi har tagit studenten. För vi har tagit studenten. Fy fan vad vi är bra!" Familjen ordnar med studentmottagning hemma på eftermiddagen. På kvällen är det vilda studentfester hela natten med kompisarna. Har ni något sådant?

Tomas: Ja, vi har avslutningsbal och det har blivit en ny tradition att köra genom stan men vi har inga studentmössor. Du, jag ringde egentligen för att jag ville höra lite om universitetsstudier i Sverige. Jag vet att utbildningen är gratis men kurslitteratur kostar väl ganska mycket, antar jag. Hur klarar man sig ekonomiskt?

Patrik: Du, egentligen måste jag gå nu. Men visst, jag kan berätta lite om universitetsstudier i Sverige först. Själva utbildningen är gratis, inte bara för svenska studenter utan för alla studenter inom EU. Det som kostar är böcker, bostad och mat. Det bekostar du med studiemedel från CSN. En del av studiemedlet består av bidrag men det mesta är lån. Hur mycket lån du vill ta bestämmer du själv.

Tomas: Hur gör man när man skaffar studentbostad?

Patrik: Man måste göra det så tidigt som möjligt, så fort man får besked att man är antagen till högskolan eller universitetet. Det kan vara många sökande och det finns inte bostäder till alla. Det kan hända att du kanske måste bosätta dig en bit bort och pendla till en början.

Tomas: Hur vill du bo när du pluggar?

Patrik: Jag vill nog bo i studentkorridor.

Tomas: Ska du bo i korridoren?

Patrik: Nej, självklart inte, det heter bara så. Jag ska ha ett eget rum med dusch och toalett. Jag kommer att dela köket med andra studenter i samma korridor.

Tomas: Låter lyxigt.

Patrik: Ja, det är rätt så bra. Dessutom får man träffa en massa nya människor och man kan skaffa sig kompisar från olika länder. Det finns många utbytesstudenter som bor i studentkorridor.

Tomas: Hur hittar man ett rum i en studentkorridor?

Patrik: Man söker på nätet, eller kontaktar studentkåren. De har koll på bostadssituationen och kan ge tips och råd.

Tomas: Vad är studentkår för något?

Patrik: Det är en slags studentorganisation. Kårerna representerar alla studenter vid Sveriges högskolor och universitet. Vid de stora universiteterna finns förutom kårerna också nationer. Ibland har de bostäder man kan hyra. Studentnationerna ordnar sådant som fester, körsång, sportaktiviteter och de fördelar också stipendier.

Tomas: Det låter kul!

Patrik: Ja, det säger min brorsa. Han brukar vara på nationens fester nästan varje lördag. Det är dit jag ska åka och fira valborg. Men du, nu fick jag väldigt ont i huvudet. Jag måste sluta prata nu och vila lite.

Tomas: Åh vad synd, det var så himla trevligt att prata med dig. Vi kan väl höras snart igen?

Patrik: Jag kommer att vara väldigt upptagen ett tag nu. Men efter det kan vi höras.

Tomas: Ja, det gör vi Patrik!

Faktaruta 2

Studier på högskola och universitet leder till en akademisk examen såsom kandidat- och magisterexamen. Man kan läsa på campus eller på distans. Det finns kurser på helfart, halvfart eller kvartsfart.

Man kan läsa på ett program eller läsa fristående kurser. Inom högre utbildning studerar du ett ämne i taget och fördjupar dig i det. Man träffar inte lärarna så ofta som i skolan, man tar större ansvar och läser mycket på egen hand och planerar sin tid själv. De flesta studerar i 3–5 år.

Det finns tusentals utbildningar. Man brukar dela in utbildningarna i följande ämnesområden:

Humaniora: språk, filosofi, etnologi, religionsvetenskap, litteraturvetenskap med mera.

Samhällsvetenskap: ekonomi, juridik, statsvetenskap, sociologi, psykologi, statistik med mera.

Naturvetenskap: biologi, kemi, fysik, matematik, lant- och skogsbruk, miljö med mera.

Vård och medicin: läkare, tandläkare, sjuksköterska, barnmorska, apotekare, veterinär med mera.

Teknik: arkitektur, byggteknik, datateknik, kemiteknik, maskinteknik, industridesign med mera.

Tvårvetenskapliga discipliner: arbetsvetenskap, genusvetenskap med mera.

Konstnärliga ämnen: konst, musik, drama, dans, design, foto med mera.

Poäng

På alla kurser och utbildningar på högskola och universitet får man högskolepoäng. En termins heltidsstudier motsvarar 30 högskolepoäng (hp).

Examination och betyg

Varje kurs på högskolan innehåller någon form av examination. Det kan vara allt från skriftlig eller muntlig tentamen, inlämning av olika texter såsom PM, uppgifter, uppsatser och rapporter. Undervisningen består av föreläsningar, grupparbeten och seminarier, lektioner och laborationer. Examinationsformerna skiljer sig delvis åt mellan olika utbildningar, inom humaniora förekommer till exempel sällan laborationer.

Betyg

Betygsskalan har oftast tre betygssteg som omfattar väl godkänd (VG), godkänd (G) och underkänd (U). Det är vanligast vid svenska universitet och högskolor. På några universitet och högskolor har man infört den europeiska ECTS-betygsskalan. Den består av fem godkända betyg: A, B, C, D, E – och två underkända betyg: Fx och F. (Fx ligger nära gränsen för godkänt medan F är klart underkänt). Om du skulle bli underkänd på en kurs har du rätt att examineras igen.

Kronprinsessan Victorias utbildning

Kronprinsessan började i första klass i Smedslättsskolan, Bromma, den 21 augusti 1984.

Grundskola och gymnasium gick kronprinsessan på Carlssons högstadieskola och Enskilda gymnasiet i Stockholm. På gymnasiet läste hon på natur- och samhällsvetenskapliga programmet. Som tonåring reste hon på språkläger i USA.

Efter gymnasiet läste hon ett år vid Université Catholique de l'Ouest i Angers i Frankrike. Sedan läste hon två år vid Yale University i USA.

Kronprinsessan har också inhämtat kunskaper i svensk ekonomi och politik genom praktik vid Förenta Nationerna (FN) i New York och den svenska ambassaden i Washington D.C. Hon har också genomgått studier vid regeringskansliet och SIDA. Dessutom har kronprinsessan genomgått diplomatprogrammet vid utrikesdepartementet (UD) i Sverige.

Hon har tjänstgjort tre veckor i den svenska armén.

2009 avlade kronprinsessan filosofiekandidatexamen vid Uppsala universitet med freds- och konfliktkunskap som huvudämne.